

תרומה ב

עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות. ומקרא זה: מסייעני אהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח.

אין אין דעם גיט מוכן:

(א) וואָס רש"י זאָגט "ששמך מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ"; וואָס אין די הוכחה פון דעם נאָמען "יתדות" אָז זיי זיינען "תקועין בארץ"? און אויב רש"י נעמט אָן, אָז פונעם נאָמען "יתדות" האָט מען יאָ אַ קלאַרן באַווייז אָז זיי זיינען "תקועין בארץ", ווי אַזוי זאָגט ער אַליין פריער "ואיני יודע אם תחובין בארץ", זאָגענדיק בפירוש אָז דאָס אין גיט באַוואוסט?

לויט אייניקע גוססאות אין אַט דער גאַנצער המשך — אָנהויבענדיק פון "ואומר אני" ביז צום סיום — גיט דער לשון פון רש"י אַליין, נאָר אַ הוספה וואָס אין צוגעגעבן געוואָרן דורך זיינעם אַ תלמיד י. אָבער אויך לויט די גוססאות קען מען גיט פאַרענטפערן, אָז ביי רש"י אין טאַקע גיט באַוואוסט: צי די יתדות זיינען געווען תחוב בארץ, און ביי זיין תלמיד אין געווען ברור מיט אַ פשיטות אָז דער יתד אין תקוע בארץ — וואָרעם וויבאלד אָז מיט די צוגעגעבענע ווערטער "ואומר אני ששמך מוכיח עליהם כו." האָט דער תלמיד געמיינט אַרויסצוברענגן גען אַ ברור אין דעם וואָס רש"י זאָגט "ואיני יודע כו." פאַדערט זיך דאָך ער זאָל מבאר זיין ווי אַזוי דאָס אין מוכח פון "שמך", און גיט בלויז זאָגן סוגם בפשיטות אָז ס'איז דאָ אַזאָ הוכחה.

(ב) נאָך דעם ווי רש"י (אָדער זיין

א. ביים סיום פון דער סדרה, אין רש"י מבאר וועגן יתדות: (א) ווי אַזוי די יתדות זענען אויס — "כמין גרי נחשת", (ב) צו וואָס זיי האָבן גענוצט — "עשוין ליריעות האהל ולקלעי הצצר קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביתהן".

דערנאָך אין רש"י ממשיך: "ואיני יודע" אַם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינעו ברוח. ואומר אני ששמך מוכיח

(1) אין לומר כדעת הדפוסים שראיתי — שהדפוס התיבה "יתדות" באותיות ובאופן שמדפוסים התיבות שרש"י מעתיקן מן הכתוב — שזהו דיה חדש על תיבת "יתדות" שבקרא — דא"כ הו"ל לרש"י להצתיק "יתדותיו" שקדמה ל"יתדות". ולכן ג"ל: (א) שרש"י מבאר דברי עצמו * באותו ד"ה "לתקוע יתדות". וכ"מ בדפוס הא' דפרש"י שבו תיבת יתדות אינה מובדלת בנקודה לא לפני ולא לאחר! ** כבשאר תיבות שנעתקו מהכתוב. אלא שעפ"ז יוקשה ההמשך "נחשת" "בשיפוליהן" — שהרי בפרש"י קורא "יתדות" גם ל"ח" העמודים שהיו מכסף, ולמעלה. ולכן ג"ל יותר לומר

(ב) דבכתי"י הראשונים דפרש"י ה"י כתוב "יתדות" (וכונתו ל"יתדותיו" דקרא — וכרגילות מעתיקי כתי"י לקצר מלאכתם ע"י ית', קו וכיו"ב), ואחד המעתיקים החליט שהקו מיותר, שהרי כתוב בקרא יתדות, ולא שם לבו ש"יתדותיו" קדם לה, ושבתא כיון דעל על.

(1*) בבמדבר (פ"ב, יט) שהיו נועצים היתדות בארץ. וכנראה שגירסא אחרת הייתה לרש"י. ובלאה"כ צ"ל כן, שהרי לרש"י (נשא ד, לב) היו יתדות גם במשא בני גרשון, משא"כ לגירסתנו בבמדבר שהיא כדעת הרמב"ן (נשא שם).

(*) ע"ד פרש"י ואתחנן ו, ו.

(**) "חח", רק צילום — פאָטאָסטאָט —

מדפוס הראשון, ואפשר שאינו ברור כ"כ, אבל מהריוח שבין התיבות נראה שלא היו בו הנקודות.

(2) ישע"י לג, כ.

(3) וגם אינו מוכן: בשביל מה מסיים "לכך נקראו יתדות", דלכאורה — מיותר?

(4) יוסף בר שמעון.

(4*) ראה ג"כ לקמן ס"ג.

דאָרפֿט ברענגען די ראי' פֿון אַט־די פֿסוקים, ערשטנס, ווייל זיי שטייען (אין תב"ד) פֿריער פֿון דעם געבראַכטן פֿסוק „אהל בל יצען גו“; און, השנית, ווייל אין זיי שטייט בפֿירוש „ותתקע“; „ותקעתיו“ אין צוזאַמענהאַנג מיט „יתד“ — בעת פֿון דעם פֿסוק „אהל גו“ בל יסע יתדותיו לנצח“ ווערט געבראַכט די ראי' (אז די יתדות זיינען „תקועין“) ניט מצד אַ בפֿירוש'ן לשון, נאָר מצד דער משמעות התוכן פֿון פֿסוק (וויבאַלד עס ווערט גע- זאָגט „בל יסע יתדותיו“, אַז די יתדות ווערן ניט אָפּגערוקט פֿון אָרט, איז מוכח אַז זיי זיינען „תקועין“)?

ב. פֿון דעם וואָס רש"י (א) זאָגט בפֿשטות „ששמן מוכיח עליהם“ און (ב) ער ברענגט ניט קיין ראי' פֿון „ותתקע את היתד“ אָדער „ותקעתיו יתד“, איז אַ הוכחה, אַז בנוגע די איינגשאַפט פֿון יתדות אין אַלגעמיין — איז ביי רש"י קיין ספק ניט. ד. ה. מען ווייס אַז יתד בכלל איז אַ זאָך וואָס ווערט ערגעץ אַריינגעשטעקט (אַף צו גראַבן), אָדער אַריינגעהאַקט און אַריינגעפּעסטיקט.⁹ אין דערפֿאַר, איז אויך בנוגע צו די יתדות המשכן, זאָגט ער בפֿשטות (אויך לויטן פֿירוש אַז די יתדות זיינען ניט געווען תחובין באַרץ), אַז זיי זיינען גע- ווען „כמין נגרי נחושת“ וואָס נגרים — אין לשון הקודש — זיינען אַזוינע זאַכן וועלכע מען איז ערגעץ־וואו תוקע¹⁰ — ווייל דאָס איז דער פֿירוש פֿון יתדות.

(9) כי מכיון שיתד הוא דבר חד בפֿשטות לה"ק (שלכן אין רש"י מפרש זה בפֿי עה"ת) — תמצא — (תצא כג. ט) „ויתד תהי לך גו“ וחפֿרת בה“ — והרי בדבר שאינו חד א"א לחפור, הרי מובן שהוא עשוי (בנוגע לבניו) לתקוע.

(10) ראה רש"י ד"ה נגר (שבת ככו, א): יתד שתקועין כו'. ד"ה ובנגר (ב"מ קא, ב): ותחבין אותו כו'. ד"ה עשאה כמין נגר (מנחות לג, א): שקבעה ותחבה בסף כנגר

תלמיד) זאָגט „ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין באַרץ“, איז ער נאָך מוסיף: „ומקרא זה מסייעני כו'“. ולכאורה, אויב ער האָט שוין יע דעם באַווייזן (פֿון „שמן“) אַז יתד איז אַ זאָך וואָס ווערט אַריינגעזעצט אין דער ערד, איז דאָך ניטאָ קיין הכרח עס זאָל זיין אַ סייע: פֿון פֿסוק? :

ג. פֿאַרוואָס טאַקע זאָל מלכתחילה זיין אַ ספק ביי רש"י צי די יתדות זיינען געווען „תחובין באַרץ“ (ובפרט לויטן נוסח אַז אַט־די ווערטער „ואומר אני כו'“ שטאַמען ניט פֿון רש"י אַליין — ביי אים איז דאָס געבליבן בגדר ספק) — בשעת ס'איז פֿאַראַן אויף דעם אַ בפֿירוש'ע ראי' פֿון דעם געבראַכטן פֿסוק „אהל בל יצען גו“?

ד. אַז יתדות שטעלן מיט זיך פֿאַר די זאָך פֿון „תקועין“ (אַריינגעזעצט, אַריינגעפּעסטיקט), זעט מען בפֿירוש אין כמה וכמה פֿסוקים „ותתקע את היתד“; „ותקעתיו יתד במקום נאמן“ — האָט דאָך לכאורה רש"י (אָדער תלמידו) גע-

(5) וגם: הרי הוכחתו שיתדות הם תקור עין הוא מהתיבות „בל יסע יתדותיו לנצח“, ולמה מעתיק גם „אהל בל יצען“? (6) לכאורה אפשר לתרץ קושיות הנ"ל, שמה שמביא את הפסוק „אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח“ הוא לכאור את כוונתו בשמן מוכיח עליהם. אבל — אינו. כי (א) לפי"ז הוצרך לכתוב „ואומר אני שתקועין הן בארץ ומקרא זה מסייעני כו'“, והתיבות „ששמן מוכיח עליהן“ מיר תרים. (ב) באם „ומקרא זה מסייעני“ בא בהמשך ל„שמן מוכיח עליהם“, וכונתו בזה להוכיח שיתדות בכלל הם תקועין, הו"ל לכתוב „ומקרא זה מסייעני“ בסמיכות ל„ששמן מוכיח עליהם“ בכדי להוכיח שיתדות בכלל הם תקועין, ורק לאחר זי לסיים „לכך נקראו (אלו שבמשכן בשם) יתדות“. ומזה שכותב „לכך נקראו יתדות“ לפני „ומקרא זה מסייעני“ משמע ש„ומקרא זה מסייעני“ הוא סייע נוסף „לואומר אני“.

(7) שופטים ד, כא.

(8) ישעי, כב, כג.

זיינען זיי געווען תחובין, היינט וואס העפלט דא די רא"י פון (שמן, און עאכו"כ פון) דעם פסוק „אל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח" וואו עס רעדט זיך כלל ניט וועגן משכן?

ג. וועט עס ווערן פארשטאנדיק בהק"דים וואס רש"י זאגט פאר דעם (אין פריערדיקן דיבור המתחיל אין אינוער פסוק) *12: „מקבות לתקוע יתדות ועמודים" ולכאורה, ביי רש"י איז עס דאך (נאך) ניט מוחלט צי די יתדות זיינען געווען תחובין אדער תליין — ווי אזוי זאגט ער פריער מיט א פשיטות „לתקוע יתדות"?

מח מען דאך זאגן, אז עס זיינען געווען במשכן *13 צוויי מיני „יתדות" — און ווי רש"י אליין זאגט עס בפירוש אין פרשת נשא *13: „ויתדות ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה כו' (וואס בא' זיי איז דער ספק בפירוש"י דא) ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב לתלות בהם הקלעים בשפת העליונה" — און בנוגע אט די לעצטע יתדות, איז ביי רש"י קיין ספק ניט אז זיי זיינען געווען „תקועין" — און צו אט די יתדות איז עס רש"י מכוון אין פריערדיקן דיבור, ווארום ס'איז פשוט אז די יתדות העמודים — וואס אויף זיי האט מען (באמצעות) „הכלונסות וקונדסין" *14 אויפגעהאנגען דעם אויבערשטן

דער ספק איז נאר, צי זיינען זיי ביים משכן — אויך בפועל געווען תחובין בארץ אדער ניט. און זיין סברא צי זאגן אז זיי זיינען ניט געווען תחובין — כאטש אז ביי אים איז פשוט אז אויך די יתדות המשכן זיינען געווען כמין „נגרי", ד. ה. זיי האבן אזא צורה (פארם) אז מען קען זיי תקוע זיין:

היות דער משכן איז (אין מדבר) ניט געשטאנען בקביעות אויף איין ארט *11 און מ'האט אים געדארפט פאנאדערנען מען *12, איז מער מסתבר אז בכדי אויס-צומיידן טרחא תירה, זאל מען די יריעות און קלעים איינהאלטן דורך דער שווער-קייט פון הענגענדיקע יתדות — איידער דורך אז אופן וואס די יתדות זיינען „תחובין בארץ", און מ'זאל דארפן, ביי יעדער פאנאדערנעמען, ארויסרייסן די יתדות פון דער ערד און זיי ווידער אַמאַל אריינזעצן ביים צווייטן מאל צונויפ-שטעלן.

ס'איז אבער לייט דעם ניט פארשטאנ-דיק:

א) אויב מ'נעמט אן, אז איינהאלטן די יריעות המשכן, האט דער כובד פון די יתדות, האט מען דאך צוליב דעם צוועק איבערהויפט ניט געדארפט נוצן קיין „יתדות" וואס זייער זאך איז צו טאן אט די פעולה דורך זיין תקוע בארץ — נאר דורך שווערע זאכן — וואס פאר א צורה זיי זאלן ניט האבן?

ב) וויבאלד אז דער ספק איז (ניט) בנוגע די צורת היתדות, נאר צי בפועל

שתחבין הגרין בכותל ועוד.

וכן מוכרח מפירש"י וידן גופא — שהרי הפירוש „כמין נגרי נחשת" הוא גם להדיעה שהיתדות היו תחובין.

11) ראה ס"פ פקודי. במדבר, נא ופרש"י שם. ועוד. וגם בפסוק זה עצמו כותב רש"י (ד"ה לכל כלי המשכן) „שהיו צריכים להקמתו ולהורדתו".

12) ראה בהעלותך ט, יז ואילך.

*12) ראה לעיל הערה 1.

13) אבל בכלל — יש גם יתד לחפור, יתד דבמקשה שמשון ועוד.

*13) ד, לב.

ברמב"ן שם מקשה, שבכרייתא דמלאכת המשכן (פה) „לא נשנה שהיו יתדות לעמודים" — אבל מפשטות לשון הכתוב (פשוטו של מקרא) „ועמודי גו' ויתדותם" משמע שהיו יתדות לעמודים.

14) במפרשי רש"י שם „יתדות" הכונה ל„קונדסין" שהיו תלויים באונקלי העמודים. אבל [נוסף שלפ"יז אינו מובן מ"ש רש"י

ד. און נאך דעם ווי רש"י טייטשט אויס, אז מצד הענין איז דאָ ניט ברור, פירט רש"י אליין אויס: "ואומר אני", אז זיי זיינען געווען תחובין בארץ, און ברענגט אויף דעם צוויי ראיות:

(א) "ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות": וויבאלד דער פסוק רופט זיי דאָ פֿאַרט אָן מיטן נאָמען יתדות, איז דערפֿון גופא משמע, אז דאָס איז ניט בלויז צוליב זייער ציור פֿון יתדות און דערביי האָט זייער ציור קיין ראָלע ניט געהאַט — נאָר דער כּוּבֿד אליין, נאָר אז זיי זיינען טאַקע גענוצט געוואָרן בהתאם מיט זייער נאָמען¹¹.

היות אָבער אז דאָס איז דאָך ניט קיין שטאַרקע ראַי' (וואָרום סוף-כל-סוף איז נישט קיין קלאָרער באַווייז אז דער פסוק רופט זיי אָן יתדות מחמת זייער פּועל־דיקן באַנוץ אַלס יתדות) — ובפרט נאָך אַז לויט ענין המשכן, איז פֿאַראַן קעגן דעם אַ סבֿרא להיפך, כּנ"ל, אז זיי זיינען ניט געווען תקועין, וויבאלד מ'האָט געקענט אויסקומען אָן דעם — ברענגט דעריבער רש"י נאָך אַ ראַי':

(ב) "ומקרא זה מסייעני אהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח" — וואָס פֿון דעם פסוק זעט מען אַז דער שטייגער צו אויפֿהאַלטן אָן אהל (וואָס ענינו איז דאָך העתקה פֿון אָרט צו אָרט¹²) איז דורך יתדות וואָס מ'קען ניט אַוועקרוקן פֿון

מספר מיני הכלים שבמקדש (ומשכן) — עיין מנחות רפ"ב' מדות כ"ז ד' מדות כ"ז — כך מצומצם מספר צורות הכלים וכיו"ב. ועוד — הדפוס ליציקת חיי (יתדות) העמודים הרי אפשר להשתמש בו גם לצורך שיפולי הקלעים והיריעות, ולמה יעשו דפוס נוסף?!

(13) ועפ"י מובן מה שרש"י מסיים "לכך נקראו יתדות" — דלכאורה מיותר — כי כל עיקר הוכחתו הוא ממה שנקראו (בכתוב זה) יתדות.

(14) עיין לך (יב, ח) "ויעתק משם" ופירש"י: אהל.

ברעג פֿון די קלעים — זיינען זיי געווען "תקועין" אין די עמודים און באַפֿן כּזה אויפֿגעהאַלטן די הענגענדיקע קלעים. ופשוט אז דאָס האָט לחלוטין ניט צו טאָן מיט כּבֿד היתדות. און ווי רש"י אליין איז עס מצייר אין אונזער סדרה¹⁵ און פירט אויס אז די "אונקליות" (וואָס לפי משמעות הענין מוז מען זאָגן אז דערמיט מיינט מען די יתדות¹⁶) וואָס אויף זיי איז געווען תלוי דער "קונדס דרך טבעתו", זיינען געווען תקוע אין דעם עמוד.

ועפ"י קען מען זאָגן, אז די (אונ־טערשטע) יתדות פֿון די יריעות און קלעים (שבפרשטנו) זיינען טאַקע ניט געווען תחוב בארץ, נאָר זיי האָבן איינגעהאַלטן די יריעות וקלעים מיט זייער כּוּבֿד (לויט ווי ס'איז מער מסתבר צו זאָגן, כּנ"ל סעיף ב'): אַי, פֿאַרוואָס עפעס האָט מען אויף דעם גענוצט יתדות און ניט אַנדערע שווערע זאַכן — איז עס מצד דעם ווייל היות אז צו די זעלבע קלעים בשפתם העליונה האָט מען גענוצט יתדות (און דאָרט האָט מען דאָך געמוזט האָבן יתדות, כּנ"ל), האָט מען דעריבער אויך גענוצט יתדות צו די קלעים בשיפוליהן ובמילא אויך צו די יריעות בשיפוליהן¹⁷ כאַטש אז מען האָט געקענט נוצן אויך אַנדערע זאַכן.

[לתקוע יתדות], מלשון רש"י "ויתדות כו' לחלות בהם כו' בכלונסות וקונדסין" משמע שהיתדות אינם הקונדסין. וראה גם ברייתא דמלאכת המשכן שם: "הי מחבר את הקונדסין . . בתוך יתדות".

(15) כו, י.

(16) ראה גם פירש"י שם: "ווי העמודים — הם האונקליות" ובפירש"י סנהדרין כב, א: "ווי העמודים — יתדות כסף העשוין כמין אונקליות כו'".

(17) ואין להקשות דאפילו בתור סברת ספק אין לדמות אותם זל"י, כיון שהיי העמודים (היתדות) היו של כסף, והיתדות של היריעות וקלעים בשיפוליהן — של נחשת — כי אדרבא: מסתבר לומר דכמו שצמצם הכתוב

אָבער די מלאכה פון אַ בנין ארעי, איז אסור נאָר מדרבנן.²³

וואָס איז דער גדר פון אַ בנין קבוע? — איז דאָס אויך שייך און תלוי אין דעם חילוק צווישן אַט־די צוויי מעגליכע אופנים אינעם אָפטייטשן „יתדות“ וואָס רש"י לאָזט אונז הערן בפירושו לפרשתנו:

אויב מ'זאל אָנעמען, אַז די יתדות האָבן פעסטגעהאַלטן די יריעות וקלעים דורך זייער כובד, פאַרשטייט מען דערפון — וויבאַלד אַלע מלאכות פון שבת לערנט מען אָפּ פון מלאכת המשכן.²⁴ — אַז אפילו ווען מ'בויט אַן אהל וואָס איז ניט פאַרפעסטיקט אין אַן אופן פון „תקועין“ (דורך יתדות וכדומה), אויב נאָר ער איז גענוג פעסט ניט צו זיין „נע ונד ברוח מצוי“²⁵, הייסט עס שוין אַ בנין קבוע און אסור מה"ט; אויב אָבער מ'וועט אָנעמען ווי דער פירוש אַז די יתדות זיינען געווען תחובין, דאָרף אויסקומען, אַז דער איסור פון בונה בשבת מה"ט — איז דווקא ביים בויען אַן אהל אין אַן אופן פון „תקועין“.

ו. כאמור לעיל, איז אין פירוש רש"י פאַראַן „יינה של תורה“, פון די ענינים של פנימיות התורה וואָס זיינען מרומז אין אונזער פירש"י:

ס'איז מבואר אין חסידות²⁶, אַז דער ביהמ"ק איז געווען געבויט בעיקר פון דומם, און דער משכן — פון צומח און חי. און הגם ס'איז פשוט, אַז די השגות השכינה — דער ענין פון „ושכנתי בתו" — האָט זיך אויפגעטאָן אויך אין

אַרט, דאָס מיינט אַז זיי זיינען תחוב בארץ, ובמילא (ניט נאָר פאַלט אָפּ די סברא הנ"ל אַז מ'האָט זיך באַנוגט מיט יתדות תלויים, נאָר אדרבה) — „ומקראּה מסייעני“: דערפון וואָס דער פסוק לערנט אונז, אַז אַן אהל חשוב (אהל) בל יצען איז דער סדר צו באַפעסטיקן אים דורך יתדות התחובין בארץ²⁷, איז פאַראַן אַ סיוע צו הנחת רש"י בנוגע צו אהל המשכן, אַן אהל הכי חשוב, אַז דאָרט זיינען זיי געווען תקועין בארץ.

דאָך איז אָבער מובן, אַז נאָך דעם אַלעס איז עס ניט קיין היכזה גמורה, און סוכ"ס איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז ביים משכן בפרט (לויט מהותו ותנאיו המיוחדים²⁸) איז געווען אַנזערש — דערפאַר זאָגט רש"י ביים צוטרעטן צום ענין (מלכתחילה): „ואיני יודע“; און אויך זיין שפּעטערדיקן בירור זאָגט ער אין אַ לשון פון „ואומר אני“, אַז אזוי לייגט זיך אָפּ ביי אים, מיינענדיק דערמיט אַז קיין בירור גמור איז עס ניט.

ה. מ'האָט שוין פיל מאל גערעדט, אַז אין פירוש רש"י עה"ת — אפילו דאָרט וואו ער איז אויסן צו מפרש זיין נאָר דעם פשוט און ניט קיין הלכות — זיינען פאַראַן אויך ענינים פון הלכה און (מכ"ש²⁹) ענינים פון פנימיות התורה, ובלשון רבותינו³⁰ — „יינה של תורה“.

דער דין ביי שבת איז, אַז דאָס וואָס מלאכת בנין איז אסור מן התורה בשבת איז עס בלויז די מלאכה פון אַ בנין קבוע,

(20) שלכן מביא רש"י גם תחלת הכתוב „אהל בל יצען“.

(20*) אהל בכלל — הרי ביכולת בעל האהל להיות במקום אחד כל משך ימי חייו, משא"כ במשכן — שידעו שנוסעים ממקום למקום עד שיבואו לעבר הירדן מערבה.

(21) ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 3.

(22) היום יום ע' כד.

(23) ביצה לב, סע"ב. ובכ"מ. שו"ע אדה"ז ר"ס טט"ו.

(24) שבת מט, ב. שו"ע אדה"ז ר"ס ש"א.

(25) ראה שו"ע אדה"ז שטט"ו סעיף ז'.

(26) תו"א ר"פ ויגש. לקו"ת ברכה צט.

ד' ואל"ך. וראה לעיל ע' 17, 20-21.

(27) פרשתנו כה, ח.

בליבן קדושה אין דעם מקום המקדש³³.

ז. די שאלה איז אבער: ווי שטארק אין ווי טיף ס'איז געווען די קדושה פון קרקע המשכן אין דער צייט וואס דער משכן איז דארט געשטאנען — און דאס איז תלוי אין די צוויי אופני הפירוש פון „יתדות“ וואס רש"י ברענגט דא אַרױס:

לויט דעם אופן אז די יתדות האָבן אויפגעהאַלטן דעם משכן בלויז דורך זייער כובד, דאַרף אויסקומען אַז אַט"י קדושה וואָס ווערט נשפע פון משכן אין קרקע המשכן איז דאָס נאָר אַ מסובב, האָט דורכגענומען דעם עפר נאָר אין חיצוניות, עס איז ניט פאַרבונדן מיט דעם שטח הקרקע אַלס פרט, נאָר אַלס קרקע סתם, היות אַז אויך ווען ער איז געשטאַנען איז דער משכן ניט געווען איינגעפּעסטקט דורך חיבור ותקיעה בקרקע.

שארבע: דוקא עיני שהחורבן ה' באופן ד"ערו ערו עד היסוד בה" — יתור מבבית ראשון — „נשאר המקום בקדושתו“ (צפנת פננת להרצובי — הובא ב"מפננת צפונות" ע' קמא).

ובזה יובן גם מה שאמר ר"ע (סוף מס' מכות) „תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אורי, באורי כתיב (מכא ג, יב) לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו' בזכריה כתיב כו' — ולכאורה, הרי כו"כ פסוקים מדברים אודות החורבן, ולמה בחר בפסוק זה דוקא —

כי ב"ציון שדה תחרש" מרומזים ב' הענינים: (א) גודל החורבן ואופנו — שלא נשאר מאומה, וכמו שדה שאין בה שום בנין גם לא היסודות. (ב) שעיני דוקא תהי הגאולה, כי חרישת השדה היא הכנה להצמיחה (ראה חדא"ג מהרש"א שבת קלט, א), ולכן קיום הנבואה „ציון שדה תחרש“ מעידה על קיום היצור (זכריה, ח, ד) „עוד ישובו וקנים וזקנות ברחובות ירושלים“ (משיחת י"ד שבט — יום ההילולא — תשכ"ה עי"ש באורכה. וראה גם לקו"ש חיי"ט ע' 72 ואילך).

(35) מגילה י, א. וש"נ. רמב"ם שם ספ"ו.

דעם עפר (דומם) שבקרקע המשכן³⁴, איז אָבער פּאַרט ניט גלייך די קדושה פון קרקע המשכן צו דער קדושה פון די יריעות און די קרשים: די יריעות און קרשים זיינען געווען קדוש מצד עצמם, משא"כ דער עפר פון קרקע המשכן — זיין קדושה איז געקומען בלויז מצד דעם משכן (די יריעות וקרשים) וואָס איז געשטאַנען אויף אים. און נאָכדעם ווי מ'האָט פון דעם אַרט צוגענומען דעם משכן — איז אין דער קרקע, וואו דער משכן איז געשטאַנען, ניט פאַרבליבן פון דער פּריערדיקער קדושה³⁵.

וואָס דאָס איז די מעלה אין ביהמ"ק לגבי דעם משכן. אין ביהמ"ק איז די קדושה וואָס אין דעם דומם — אפילו אין דעם דומם פון קרקע ביהמ"ק — אַ קדושה מצד עצמו. און אויך לאחר החרבן — נאָכן חורבן בית ראשון³⁶, אָדער נאָכן חורבן בית שני, וואָס איז געווען אינעם אופן „ערו ערו עד היסוד בה" — מען האָט חרוב געמאַכט ב"י די יסודות³⁷ אָדער — אויך³⁸ די יסודות³⁹ — איז דאָך לכמה דעית פאַר-

(28) וכדמוכח גם מהד"ן (נשא ה' יז) ומן העפר אשר יהי בקרקע המשכן יקח הכהן גו'.

(29) ולהעיר מהר סיני דבתחלה „כל הנוגע בהר מות יומת“ ולאחר מ"ת (שהגילוי ה"מלמעלה (ראה לקו"ת ראה כח, ב), „המה יעלו בהר“ (יתרו יט, יב"ג).

(30) החריבו רק את התקרה — ירושלמי יומא פ"א ה"א. וראה גם גיטין נו, ב. שמור פליה, ה.

(31) תהלים קלו, ז.

(32) לפי דיעה א' באיכ"ר רפ"ה.

(33) לפי דיעה הב' באיכ"ר שם. שמור שם. זח"ג פט, א. וראה גם ירושלמי שם (עפ"י קה"ע).

(34) ועפ"י מ"ש בתוספתא ברכות ספ"א: „שאין שכניה חוזרת עד שתעשה הר . . מאימתי משנעקרו יסודותי ממנה, י"ל —

אפילו ווען ער געפינט זיך אין ארץ
העמים וואָס תורה פסק'נט אַז אירא און
גושה זיינען טמא' — האָט ער בכח
צו מברר זיין חלקו בעולם און דאָרט
ממשיך זיך קדושה באופן פנימי וקבוע,
בדוגמת הקדושה דביהמ"ק.

וואָס דאָס איז דער ביאור אויפן מאמר
רז"ל: "אַז די בתי כנסיות ובתי מדרשות
שבחול' זיינען "מקדש מעט" און מען
וועט זיי לעל' מיטנעמען קיין ארץ-
ישראל — ווייל דורך זייער תפלה און
תורה זיינען אידן ממשיך קדושה אויך
אין די הימער גופא וואָס זיינען פון אבנים
ועצים ועפר:" און וועלכע געפינען זיך
אין חוץ-לארץ — און די קדושה פאַר-
בלייבט אין זיי, ביז אַז ס'וועט נעמען מען
זיי מיט קיין ארץ-ישראל.

און אזוי, לאידך גיסא: דורך דעם
וואָס יעדער איד איז איצט ממשיך קדושה
בחלקו בעולם, ווערט אויפגעטאָן די
הכנה צו "עתידה ירושלים שתתפשט בכל
ארץ ישראל" ועתידה א"י להתפשט בכל
הארצות" — און איבעראַל, אין דער
גאַנצער וועלט, וועט נתפשט ווערן אַ
מעין פון דער קדושה פון ביהמ"ק;
ענינו איז דאָך "בית זבול לך" — וועט
מען דאָן זען ווי די גאַנצע וועלט איז אַ

נאָר זיך אויפגעהאַלטן אויף דער קרקע
דורך אַן אַנדער זאך — סובד היתדות".
משא"כ לויטן פירוש אַז די יתדות
זיינען געווען "תחובין בארץ", האָט די
קדושה פון משכן אַריינגעדורנגען אין דעם
שטח קרקע אין אַ פנימיות. נאָכמער —
דאָס וואָס דער משכן איז געווען קבוע
במקומו, אַדל בל יצען — איז דאָס גע-
קומען פון דעם קרקע המשכן; דער שטח
פרטי, קרקע המשכן איז די סיבה פון
קביעות המשכן (שאז קדושתו ייתר —
ווי ווען דער משכן איז פאַנגעדורגענימען.
און ס'איז נוגע לכמה דינים)".

ח. ס'איז ידוע, אַז די קדושה פון
(משכן און) ביהמ"ק האָט מאיר געווען
אויך בכל העולם. פון דעם איז מובן,
אַז דורך בנין ביהמ"ק איז געגעבן געוואָרן
יעדן אידן אַ כח (אין זייער "ועשו לי
מקדש" בנפש") צו ממשיך זיין קדושה
בכל העולם כולו און אין אַן אופן פנימי
וקבוע — בדוגמא ווי די קדושה פון בית
המקדש.

און דערפון קומט אַרויס אַ הוראה, אַז
יעדער איד, וואו ער זאָל גיט זיין —

36) ואולי י"ל דנפק"מ האם במשכן אסורה
חציצה בין רגלי הכהנים לקרקע.

37) ל"ב הסברות דגדר קדושת קרקע המש-
כן — יש להעיר מבי' הדעות בהקדים עפר
(קרקע המשכן) למים (דסוטה) — סוטה טז, ב.
ואף דשם גם במקדש כן הוא — הרי קרא
קאי במשכן.

ולסברא ה'י' וכאן פסול בהקדים עפר
ובמילא ידעינן דהסדר בקרא הוא לעכב.
ואכ"מ.

38) להעיר מתחומא בהעלותו ב. ויק"ר
פלא, ז. במדב"ר פט"ו, ב. וראה גם מנחות
פו, ב. וברשי"י שם ד"ה שקופים. רש"י כתי
שם ד"ה ואטומים.

39) וכמחז"ל (נשמן בלקו"ש ח"ג ע' 906)
בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א
מישראל.

40) שבת טו, ב. רמב"ם רפ"א מהל'
טומאת מת.

41) מגילה כט, א.

42) ראה גנעים פ"ב, מ"ב.

43) ראה ספרי דברים א, א. שהש"ר פ"ז,

ד (ג). פס"ר פ' שבת ור"ח. ילקו"ש ישע"ר
רמז חקנ.

44) ראה ספרי, פס"ר וילקו"ש שם.

45) ראה זח"ב רלד, א: למהוי אתפשטותא
דביטא בכל סטרין. וראה אוהח"מ — הובא
ביוצאי זהר שם.

46) מלכים א ח, יג. וראה פירש"י ויצא
(ל, כ) ד"ה יובלני "עיקר דירתו".

דירה לו ית', ואדרבא עיקר דירה — העולם "היי" אחד ושמו אחד — נקרא בתחתונים יי'.

— אין דער גאולה האמיתית והשלמה, דורך משיח צדקנו, יבוא ויטאלנו בקרוב ממשי.

(משיחת ש"פ תרומה תשכ"ה)

און אזוי ווי אין ביהמ"ק היו קוראין את השם ככתבו⁴⁷ — אז דער שם הוי' איז געווען אין אן אופן פון קריאה (בגילוי) — אזוי וועט זיין אויך בכל

(47) ראה תניא רפ"ו. מאמר דיום ההילולא — באתי לגני תש"י בתחלתו. ובכ"מ. וראה גם לעיל ע' 21 ואילך.
(48) משנה סוטה לו, סע"ב ואילך. וראה בגמרא שם. ספרי נשא לט.

(49) זכריי' יד, ט. פסחים ספ"ג. ובזח"ג רל, א (וכ"ה נוסחת הכ"י לפסחים שם — הובא בדק"ס) הגירסא: נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י.

תצוה

(ב) מיט זיין פירוש "לאחר שתגמור כו'", איז דאך רש"י נאָר מפרש ווען עס זאל זיין דער "הקרב". פאַרוואָס איז ער מעתיק (פאַרן פירוש) נוסף אויף דעם וואָרט "הקרב" אויך די ווערטער "ואתה" און "אליך"? איז משמע דערפון אַז רש"י'ס הוכחה צו מפרש זיין "לאחר שתגמור מלאכת המשכן" איז טאָקע פון די ווערטער — "ואתה הקרב אליך".

ב. מפרשים זאָגן, אַז רש"י מוז לערנען אַז דער קיום הציווי "ואתה הקרב אליך" קומט "לאחר שתגמור כו'" — ווייל די הקרבה פון אהרן ובניו "לכהנו לי" איז געווען דורך די בגדי כהונה (ווי עס שטייט מיט צוויי פסוקים ווייטער) "ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי"; ווי אויך דורך דעם חינוך אין די ימי המי" לואים (ווי עס שטייט ווייטער אין דער סדרה) — "וזה הדבר אשר תעשה גו' לקדש אותם לכהן לי" — און דאָס איז דאָך געווען ערשט לאחר גמר מלאכת המשכן.¹

א. אין פסוק "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך גו' לכהנו לי", שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער "ואתה הקרב אליך" און איז מפרש: "לאחר שתגמור מלאכת המשכן".

דאָרף מען פאַרשטיין:

(א) פון וואָנעט נעמט עס רש"י אַז דער ציווי למשה צו מאַכן אהרן ובניו פאַר כהנים מיינט, אַז ער זאל דאָס טאָן (ניט גלייך. נאָר) "לאחר שתגמור מלאכת המשכן"?

די קשיא איז נאָך שטאַרקער: דעם ציווי "ועשית בגדי קדש גו'" פון קומענדיקן פסוק, און אַזוי אויך דעם ציווי "ואתה תדבר אל כל חכמי לב גו'" וואָס שטייט מיט אַ פסוק ווייטער, האָט דאָך משה געדאַרפט טאָן פריער (וואָרום דאָס איז דאָך אַ חלק פון מלאכת המשכן). היינט פאַרוואָס זאָל מען לערנען אַז דער ציווי "ואתה הקרב אליך" איז אַנדערש פון די אַנ" דערע ציווים; אַז זיין קיום זאָל זיין שפּעטער, ערשט "לאחר שתגמור מלאכת המשכן"?²

(3) ולפי פירוש הגו"א (שבעה הקו' דמת) י"ל, שזה שרש"י מעתיק תיבת "ואתה" הוא בכדי להשמיענו, שהגם שמתיבת "ואתה" (בוא"ו המוסף) משמע שדבוק להפרשה שלפניו, בכ"ז הפירוש הוא "לאחר שתגמור כו'".

(4) רא"ם כאן. וראה גם גו"א כאן.

(5) כת, ג.

(6) כת, א.

(7) ומה שרש"י אינו מעתיק התיבות "לכהנו לי", ואינו מרמזם אפילו ב"גו"א" — אף שדרכו של רש"י בכ"מ הוא להעתיק (או לרמוז ע"פ ב"גו"א) גם התיבות שמהן היא ההוכחה לפירושו — י"ל (לפי פ"י זה)

(1) פרשתנו כת, א.

(2) בגו"א כאן, שהחידוש שברש"י הוא "שאין ואתה דבוק אל הפרשה שלפניו" (וכנראה שמפרש שציווי זה (ואתה תצוה) הוא על עשיית המשכן, שהיא חלק מ"מלאכת המשכן). אבל ראה רש"י אמור (כד, ב) שהמשמעות ד"ואתה תצוה" הוא "סופך לצות כו'" (ושהציווי הוא על העלאת הנרות — שלאחרי גמר מלאכת המשכן).

ואף שהתלמיד לא למד עדיין פרש"י שבפ' אמור — הרי כותב שם רש"י "וכן משמע", היינו שיכולים לדעת זאת גם בגי' פירושו (ומה שאומרו שם, היינו רק בכדי לתרץ קושיא. עיי"ש).